

CZU:81'276.6:327

[https://doi.org/10.52505/1857-4300.2022.3\(318\).10](https://doi.org/10.52505/1857-4300.2022.3(318).10)

METALOGISMELE ÎN LIMBAJUL DIPLOMATIC

Stella TĂRÎȚĂ

Doctorandă

E-mail: taritastella@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4742-9010>

Școala doctorală Științe Umanistice, Universitatea de Stat din Moldova

The Diplomatic Language Metalogisms

Abstract

The article tackles the peculiarities of specialized language, particularly the diplomatic language in the domains of interest such as particular knowledge and terminology. Various approaches, definitions, classifications regarding metalogisms are revealed, which have an indisputable importance in validation of the diplomatic language. The study approach reflects the complexity and diversity of metalogisms, as well as the notorious names in the field of linguistics and semantics. Moreover, the analysis of metalogisms brings us closer to the idea that, despite the terminology and technical aspects, the specialized languages denote an indisputable aesthetic value.

Keywords: metalogisms, specialized language, diplomatic language, antithesis, oxymoron, euphemisms, litotes.

Rezumat

Articolul abordează particularități ale limbajului specializat și îndeosebi ale limbajului diplomatic în contextul interesului față de cunoștințele particulare și terminologie. Sunt trecute în revistă diverse abordări, definiții, clasificări privind figurile de gândire – metalogisme, care au o importanță incontestabilă în valorificarea limbajului diplomatic. Viziunile prezentate în articol reflectă complexitatea și diversitatea metalogismelor, la fel, și abordarea numelor notorii în domeniul lingvistic și a semanticii. De asemenea, analiza metalogismelor ne apropie de ideea că, în pofida terminologizării și a aspectelor tehnice, limbajele specializate denotă o valoare estetică inconfundabilă.

Cuvinte-cheie: metalogism, limbaj specializat, limbaj diplomatic, antiteză, oximoron, eufemism, litotă.

Extinderea preocupării pentru limbajele specializate a atins o importanță considerabilă în societatea modernă, și anume în domeniul de cunoștințe specifice.

Evoluția epocii actuale, progresul științific, tehnologizarea domeniilor de activitate umană se manifestă printr-o dinamică și variabilitate pe alocuri incomprehensibilă. Tendința spre cunoașterea funcțională a comunității contemporane oferă acumularea de cunoștințe specifice în diverse domenii, care atrag după sine preconditionia de a înțelege caracteristicile și particularitățile limbajelor specializate. Limbajul specializat este vectorul cunoașterii particulare. În acest articol, vom încerca să descoperim metalogismele din limbajul diplomatic instrumentate de mijloacele lingvistice de gândire și logică, care generează raționarea corectă, consecvență și coerență, în același timp, efecte stilistice și estetice surprinzătoare.

Limbajul diplomatic. Academicianul Ion Coteanu constată că limbajul reprezintă un sistem lingvistic mai mult sau mai puțin specializat în redarea conținutului de idei specifice unei activități profesionale, unuia sau mai multor domenii din viața social-culturală care au ori tind să aibă cuvinte, expresii și reguli proprii de organizare, rezultate din diverse restricții impuse limbii (1973, p. 45). Astfel, limbajul specializat îmbrățișează totalitatea instrumentelor lingvistice specifice unui domeniu de aplicație, cum ar fi știința, disciplina, profesia. Limbajul specializat dispune de o nomenclatură lexicală impresionantă pentru a întruni și a satisface necesitățile unui grup social determinat, întrucât are un domeniu limitat de întrebuințare.

O particularitate esențială a tuturor limbajelor o reprezintă coeziunea, unde diversitatea experienței umane este disociată și transformată în concepte, respectiv, multitudinea de sisteme universale desemnează aspectul variat al limbajelor.

Limbaajul general, tradițional, nonpoetic se subordonează în întregime funcției de comunicare, în timp ce limbajul diplomatic realizează mai mult decât o funcție de comunicare. Prin urmare, se poate spune că funcția comunicativă a limbajului diplomatic nu face parte din dimensiunea cotidiană, pragmatică a vorbirii, ea dezvăluie o latură inedită. Aparent, termenii pot fi abordați de către diferite categorii de vorbitori, însă tiparele în care sunt utilizați aceștia produc metamorfoza semantică: *proceduri alternative, operațiuni de menținere a păcii, creștere negativă, manifestări ferm ancorate, spectru de scenarii, escaladare retorică, facilitarea negocierilor de pace, acordare de asistență regională*. La prima vedere, aceste tipare lingvistice au o conotație pozitivă pentru necunoscători. Bunăoară, sintagma ce reflectă situația actuală din Donețk și Luhansk – *acordare de asistență regională* – de fapt, semnifică invadarea acestor teritorii. Limbajul diplomatic, ramură a limbajului juridic, impune o formulare în care termenii trebuie să fie explicit definiți, iar structura sintactică să nu poată fi interpretată decât într-un singur mod, în același timp, sensul se construiește gradual prin îmbinarea unităților semnificante, care se plasează la niveluri diferite și care se combină între ele pentru a crea un management semantic al ambiguității.

Criticul literar englez W. Empson introduce, în *New Criticism*, șapte tipuri ale ambiguității (*Seven Types of Ambiguity*, 1947), prin care explică existența a șapte feluri „speciale” de ambiguități pe care le pot produce cuvintele și metalogismele

(1947, p. 3). Primul tip de ambiguitate se referă la metaforă, întrucât creează rezonanță și muzică cognitivă, de exemplu: *revoluția este un cutremur politic și militar, fraudă electorală creionată ca un mecanism infernal al furtului, politica ușilor deschise a NATO, filtru de cenzură, dezghețarea conflictului*; al doilea tip este reprezentat de antiteza temporară; al treilea vizează calamburul, accentuând caracterul ludic; al patrulea tip ține de confuzia verbală sau gândirea complexă și ageră reflectată de un limbaj derutat, care exprimă mai mult conflictul intern (limba nu ține pasul cu gândirea); urmează jocul de cuvinte; al șaselea este colapsul verbal și ultimul tip de ambiguitate este reprezentat de oximoron: *foc prietenesc, preluare prietenoasă, societate amorfă și stratificată, haos controlat, istorie vie, opinie imparțială*. Prin urmare, în limbajul diplomatic pot fi identificate tipuri de ambiguități precum: metafora, antiteza, oximoronul și, mai puțin, jocul de cuvinte, care reprezintă instrumente ingenioase pentru o comunicare ce nu necesită precizarea comunicării în sine, astfel generând un context al ambiguității.

Limbajul diplomatic, din perspectiva contemporaneității, este o sintagmă care desemnează două componente: cea dintâi se referă la limba în care se întrețin relațiile oficiale și se formulează tratatele internaționale; cea de a doua evidențiază totalitatea termenilor, expresiilor speciale și metalogismelor care constituie vocabularul diplomatic. Finalitatea limbajului diplomatic este de a convinge, a determina, a disimula, a îndemna și de a susține interesele naționale cu privire la problemele politice, economice, de integrare, de apărare etc. Astfel, este nevoie de cele mai importante instrumente, și anume: limba utilizată de către diplomați în conversație și în corespondență (inițial latina, franceza, mai târziu engleza); totalitatea termenilor și nomenclaturii lexicale, care în parcursul istoric a devenit element definitoriu al formării limbajului diplomatic și, nu în ultimul rând, al modului specific de exprimare în anumite condiții de desfășurare a activității diplomatice, referindu-se la stilul diplomatic. Acest procedeu de vorbire relevă ansamblul normativ de documentație și stilul propriu-zis, care impune claritate, simplitate, sinteză, mai exact, *non multa, sed multum*, de exemplu: *aquis comunitar, ad-interim, aide-memoire, casus foederis, bout de papier, casus belli, persona non grata*. Aceste formule de origine latină și franceză reprezintă unul dintre elementele definitorii ale limbajului diplomatic, care pe parcursul istoric au fost supuse modificării.

Unii cercetători tratează discursul diplomatic ca unul precaut, perspicace, rafinat și generos în figuri de gândire; alții, dimpotrivă, îl consideră un text trivial și nelipsit de ambiguități, disimulări și chiar minciuni. Inițial, discursul pare a fi nefertil, căci operează cu un număr limitat de semne, cu toate acestea, analiza metalogismelor din discursurile diplomatice ne conduce spre ideea că aproape toate figurile pot fi ușor constatate în discursul diplomatic, bineînțeles, fiecare cu ocurența sa.

Metalogismul. Fiecare limbaj specializat are sistemul său de figuri de gândire, de logică. Spre exemplu, în discursul diplomatic, metalogismul, ca formă specifică

de gândire, are o funcție aparte: în unele cazuri eufemizează și hiperbolizează contextul, în altele deturneză sensul acestuia spre ironie și chiar sarcasm.

Conform *Dicționarului de științe ale limbii*, metalogismul este denumirea dată clasei figurilor de gândire. Criteriul de clasificare a metalogismelor se bazează pe aplicarea a patru operații esențiale, iar rezultatul îl constituie – ca și în cazul celorlalte niveluri figurative – patru tipuri de metalogisme: prin suprimare (reticența, suspensia); prin adăugare (antiteza, pleonasmul); prin suprimare-adăugare (eufemismul, parabola, ironia, paradoxul, litota, antifraza); prin permutare (inversiunea cronologică/logică) (DȘL, 1997, p. 212). Metalogismele sunt construcții rezultate în urma unor procese de natură semantică, iar interferența figurilor este incontestabilă, așa precum hiperbola sau antiteza sunt adesea și metafore, litota se aseamănă cu eufemismul, iar ironia, sarcasmul și antifraza sunt indispensabile în anumite contexte. Există voci ale retoricii generale care consideră că metalogismul poate reprezenta un grup amplu de cuvinte și, din punct de vedere semantic, se situează mai aproape de operațiile logice propriu-zise, încât fiecare figură din categoriile menționate presupune, fără îndoială, un fals explicit în aprecierea adevărului logic (*ibidem*, p. 213).

Un număr limitat de metalogisme pot fi întâlnite în limbajul diplomatic, acesta „fiind un glosar de expresii tehnice specifice precum *ad referendum*, *doctrina Truman*, *planul Marshall* ș.a., respectiv stilul diplomatic – adesea presărat cu eufemisme, măsurat și convențional” (Nick, 2001, p. 39). În această ordine de idei, metalogisme precum pleonasmul (manifestarea unor vorbitori relativ instruiți), parabola (narație simbolică cu constatare morală sau religioasă), reticența (întreruperea bruscă a enunțului, funcția de elipsă) și suspensia (întreruperea momentană a enunțului, cu scopul de a crea pauză) practic vor lipsi din limbajul rafinat și prudent al negocierilor și tratatelor internaționale.

Figurile de gândire: antiteza, oximoronul, paradoxul, eufemismul, litota, ironia/sarcasmul și antifraza vor fi elucidate în acest articol prin încercarea de a pune în evidență frumusețea și valoarea estetică a limbajului diplomatic cu ajutorul metalogismelor.

Antiteza. Antiteza reprezintă o figură de gândire cu o caracteristică logică și o compoziție care constă într-o asociere de idei, imagini, noțiuni cu sens contrar, de exemplu: *un conflict util și nedorit*. Apropierea termenilor opuși are rolul de a evidenția caracteristicile fiecăruia, reflectând gândirea ageră și pătrunzătoare a autorului. Această figură de logică necesită participarea unui element semantic comun în formulă, care ar crea contrastul și totodată verosimilitatea acestuia, de exemplu: *îngeri și demoni, război și pace*. Structura contrastivă este oferită de componența semică opusă a termenilor (cf. ex.: *bun – rău, alb – negru*), pe când condiția semantică pentru compunerea antitezei este înfăptuită de opțiunea unei negări lexicale, prin urmare, antiteza se plăsmuiește îndeosebi între termeni abstracti, opuși, cum ar fi antonimele, iar asocierea în sintagmă se înfăptuiește ca

oximoron – *aceasta a fost o criză minoră și singura alegere a fost renunțarea la linia de creditare*. Ținând cont că diverse antiteze verbale sunt adesea oximoroane, prin urmare, antiteza servește nu doar la exprimarea fenomenului, dar și a atitudinii, a stărilor emoționale ale autorului.

Oximoronul. Oximoronul a fost utilizat de poeții antici, dar și de filosofi moderni, făcându-și apariția în comedia și politica postbelică și contemporană, de unde își trage sevele afirmația lui William Buckley: *Un liberal inteligent este un oximoron*, devenită faimoasă peste noapte. O asociere între doi termeni cu semnificație vădit contradictorie reprezintă o formă definitorie a antitezei. Funcția oximoronului este interpretabilă, deoarece într-un context denotă brutalitatea contrastelor, iar în alt context poate juca rolul de conciliator al termenilor opuși. Astfel, în prima situație iese în evidență raportul oximoronului cu antiteza, în cea de-a doua – cu paradoxul (DȘL, 1997, p. 250).

Crearea frazelor vii este adesea lipsită de orice sens logic, deoarece acestea sunt destinate pentru a distra atenția interlocutorului, transportându-l într-o realitate de neconceput, după cum urmează: *prezență absentă, absentă vizibilă, estimare exactă, preluare prietenoasă, soluție imposibilă, opoziție loială, realism magic, creștere negativă, știri vechi, cădere ascendentă etc.*

Paradoxul acestor oximoroane, aparent contrarii, conferă un sens nou expresiei, greu utilizabil ca procedeu stilistic, necesară fiind scânteia inspirației. Cu toate acestea, conceptele incompatibile creează efectul surprizei și luminozității artistice. Crearea de imagini deosebit de bogate și memorabile, umplerea lor cu mai mult sens decât ar fi într-o expresie simplă, o combinație aleasă în mod deliberat de către autor, în orice caz, niciodată aleatorie stilistic, creează deseori efecte stilistice surprinzătoare.

Valoarea estetică a acestor figuri ale contradicției, ce au în esență paradoxul, recrează realitatea într-un fel cubist, printr-o estetică ce se formează, se rupe de perspectivele narrative tradiționale, accentuând mai mult panorama internă a individului (emoțiile, simțurile, psihicul, intelectul conștient și abstractizarea creativă) decât evenimentele lumii obiective.

Ioan C. Popa consideră că paradoxul bine făcut atinge pragul filosofiei; prin urmare, dezvoltă virtuți de cunoaștere, o halucinare suprarrealistă a posibilului. Intenția lui supremă, pe alocuri taxată ca arogantă, jocul inopinat dintre afirmație și negație este radicalizat până la categoriile estetice de comic și tragic (de răs și de plâns). Toate acestea pot fi reflectate în următoarele exemple: *varietatea opiniilor necesită restrângerea altor opinii* (Beciu, 2002, p. 89-90); *regulile și normele transformă contingenta în determinism, hazardul în regularitate* (Bauman, 1988, p. 61); *trebuie făcută deosebirea între regimurile care organizează alegeri pentru a da o față democratică exercitării dictatoriale a autorității și oligarhilor, care nu răspund în fața maselor, dar care respectă supremația legii* (Korasteleva, 2000, p. 57). Figurile, în spirit paradoxal, spiritualizează scrisul, pe o cale paralelă de

logică și coerență; valoarea lor vizează spontaneitatea profunzimilor, expresivitatea este inserată de contrastul termenilor, reflectând reprezentarea plăsmuită. Estetica exprimării conferă o consistență imprevizibilă credibilității, asigurându-i calitatea de a fi autentic. Prin urmare, expresiile în formula paradoxismului, utilizate în limbajul diplomatic, nu mai sunt determinate de reflecția scopului acțiunilor umane, ba mai mult, sunt substituite cu evidența scopului în sine.

Eufemismul. O altă figură a contradicției de nivel lexico-semantic, cel mai des întâlnită în limbajul diplomatic, este eufemismul. Prin această formă de exprimare are loc îndulcirea expresiei și se realizează prin substituirea ei cu una mai puțin directă, dar cu același sens. Aplicarea termenului *de bun augur* înglobează o varietate de aspecte legate de interdicția lingvistică, de cauzele extralingvistice ale tabuizării cuvintelor de retorică și nemijlocit funcția socială a eufemismului. Nu există unanimitate de gândire referitor la atribuirea eufemismelor, drept urmare, în *Dicționarul de științe ale limbii* acesta este identificat ca procedeu lexical, figură de gândire, în alte surse apare ca figură de stil sau procedeu stilistic.

César Dumarsais consideră eufemismul o figură prin care se camuflează ideile dezagreabile, urâte sau triste sub nume care nu sunt proprii acelei idei: ele sunt ca un vâl și au expresie aparentă mai agreabilă, mai puțin șocantă sau mai cinstită, după necesități (1999, p. 157).

Pedro J. Dominquez tratează eufemismul ca un proces de strămutare semantică. Eufemismul nu e altceva decât un termen care are un sens literal lexicalizat prin uzul vorbitorilor, un sens diferit. Prin urmare, eufemismul constă, lingvistic vorbind, dintr-o mutație a sensului unui termen sau dintr-o extensiune a sensului unui termen (2005, p. 9). În tezele sale, Aristotel observă faptul că metafora constă în trecerea asupra unui obiect a numelui ce-i aparține altui obiect, definită ca un purtător structural de la conceptul-sursă la conceptul-țintă (Lakoff, Johnson, 1980), iar dacă toate aceste caracteristici pot fi aplicate și eufemismelor, atunci toate eufemismele trebuie să fie tratate ca metafore. Cu toate că eufemismul și metafora împărtășesc caracteristici lingvistice și cognitive comune, au funcții sociale diferite. Funcția socială a eufemismului este de a disimula obiectul neplăcut sau efectul nedorit al obiectului, finalitatea fiind descrisă de valori precum: demnitate, bunătate, toleranță și, nu în ultimul rând, corectitudinea politică. Corectitudinea politică este practic însăși un eufemism. Eufemismul reprezintă un fenomen complex, înglobând nu doar aspecte lingvistice, dar și sociale, pragmatice și logice, necesitând o abordare interdisciplinară.

În viziunea tradițională, eufemismul, fiind considerat o figură de stil plină de afecțiune și valoare, mai are și impactul unei rețineri, care duce nemijlocit la tabuul lingvistic, acesta este o interdicție de vocabular care determină înlocuirea unui cuvânt cu altul sau cu o perifrază metaforică ori cu o variantă formală datorită unor motive mistice-religioase sau de pudoare (Constantinescu-Dobridor, 1980, p. 318). Într-o anumită măsură, limbajul diplomatic reprezintă, totodată, moartea și învierea

limbajului (Dragomirescu, 1993, p. 239). Astfel Descartes, în *Logique de Port Royal*, susține că cel mai bun mijloc de a evita confuzia asupra cuvintelor din limbile ordinare este cea de a crea o nouă limbă și noi cuvinte, care să se potrivească doar cu ideile pe care dorim să le reprezinte. Aidoma acestui concept, la polul opus, distopia lui Orwell, în romanul „1984”, creează limbajul nou/newspeak, care întruchipează cerințele ideologiei printr-un vocabular restrictiv, dezumanizând societatea.

Eufemismul se regăsește în eșantioanele superioare ale limbii, care este creată de gândire, logică și empatie, dar în faza inițială este o creație individuală, în sensul în care creatorul poate să emită o alternativă în baza unor procese afective. Într-o primă fază, eufemismul obține o notă particulară de ironie, astfel devenind un eufemism ironic sau disfemism, prin urmare, are loc coruperea eufemismului și în plan afectiv, având o valoare stilistică. Acest procedeu de degradare nu prea este caracteristic limbajului diplomatic, este mai mult o consecință a factorului și conflictului psihologic indicat în psihanaliza freudiană. Eufemismul ironic are valoare stilistică și conotații pozitiv-ironice, respectând paralelismul de sens.

Întrebuințarea eufemismului indică asupra faptului că vorbitorul evită în mod conștient conceptul unei comunicări univoce, deoarece eufemismele în esența lor creează incertitudine semantică, inadvertență, nelămurire, având finalitatea de a eluda exprimarea directă a anumitor realități. Holder a numit eufemizarea limbaj al evaziunii, ipocriziei, prudenței și înșelăciunii (2004, p. 524). În același timp, Keyes consideră că eufemismul ne oferă instrumente pentru a discuta subiecte delicate, fără a fi nevoie să precizăm despre ce discutăm, drept urmare, limbajul diplomatic, ca și orice discurs civilizată, ar fi imposibil fără eufemizare (2010, p. 288). Scriitorul și umoristul englez Quentin Crisp afirmă că *eufemismele sunt adevăruri neplăcute date cu parfum diplomatic – euphemisms are unpleasant truths wearing diplomatic cologne* (1985, p. 138). Așadar, în contextul globalizării, promovării diversității, tendinței spre nondiscriminare, toleranței în comunitățile contemporane, năzuința evidentă a limbajului actual este cea spre eufemizare.

Valoarea eufemismului este ascunsă în chintesența acestei figuri de gândire, care ornamează limbajul cu o estetică lingvistică. Transferul verbal și emoțional al urâtului în frumos, al răului în mai puțin dezagreabil, al tragicului în mai puțin dramatic oferă posibilități creatoare nelimitate ale limbii ce se găsesc în stratul ei eufemistic. Cu toate că eufemismul nu este un mijloc de poetizare, ci un cadru de atenuare și camuflare, funcția sa estetică este de a reda sensibilitate, empatie, de a atenua vulgarismul, în așa mod acceptantul este sensibilizat și afectat de emoții de adâncă recunoștință și frumusețe verbală care înduioșează auzul. Componenta esențială este alura estetică, expresivă și, pe alocuri, ludică; de exemplu, cuvântul *caligrafie* – scris urât; substantiv alcătuit din *caligrafie* și *cracaleți*; *sunteți bineveniți să plecați*; *dezavantajat din punct de vedere cultural*; *creșterea veniturilor*, *liberalizarea*, *galoparea prețurilor*; *disponibilizare*, *lipsit de adevăr* (frumos),

a cosmetiza; pierderi colaterale, pauză bio, fratele cel mare, a spune adevărul (minciună), produs (bomba atomică), retragere tactică, forțe pacificatoare, măsuri de pacificare, eliminarea elementelor nesigure, neutralizarea protestelor, misiune de salvare, serviciile de inteligență, zona liberă de justiție etc.

În consecință, eufemizarea este o acțiune ce ține de confortul moral, reducerea tensiunii verbale, amplificând cuvintele de mângâiere, astfel, este similară limbajului diplomatic, în care *we had a franc exchange of views/am avut un schimb sincer de opinii* (tr. n.) ar putea însemna *am avut un schimb de insulte*.

Litota. Tot la capitolul figuri ale contradicției putem menționa și litota, care constă în exprimarea unei idei în mod indirect, atenuat, micșorat, lăsând să se înțeleagă contrariul. Litota (din gr. *litotes* „simplitate”, „atenuare”) este o figură de gândire de nivel lexico-semantic prin care, adesea cu ajutorul perifrizei (procedeu gramatical și stilistic de exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce se poate reda printr-un cuvânt), se diminuează expresia unei idei, dar, de fapt, se lasă să se perceapă mai mult. În așa fel, se valorifică o idee sau un sentiment recurgând la negare sau la atenuare. Cu suportul perifrizei, figura redă pudoare, bunăvoință ori sinceritate, iar uneori chiar ironia vorbitorului, spre exemplu: *o națiune lipsită de curaj* ar fi de spus pentru o națiune lașă.

În enunț, acest metalogism are rolul de a ocoli expresia directă ori brutală pentru a face admisibilă o idee care, de altfel, ar putea șoca. În mod eronat, litota este uneori opusă hiperbolei, de aceea este numită și atenuație, de exemplu, *nu este chiar așa de rău* (DȘL, 1997, p. 279).

Funcționarea dublei negații într-o litotă contribuie la o expresivitate specială a unor viraje de vorbire, manifestate într-o reducere intenționată a nivelului de calitate sau de posesie a subiectului discutat de vorbitor, exemple de astfel de litote sunt expresiile: *nu fără intenție, nu prețuiesc scump drepturile, nimeni nu este agresor*. Litota poate exista în unități sintactice întregi, cu transferul negației către partea modală a propoziției, în loc de afirmativ: *Nu cred că ai dreptate* – în loc de *cred că greșești*. În același timp, o astfel de utilizare a litotei este un indicator al dezacordului implicit.

Valoarea litotei este una intensivă, ea pune în lumină o idee ori un sentiment prin negare sau atenuare, mai poate fi manieristă și depreciativă – *și-n lipsă de războinici, lupta încetă* (Pierre Corneille). Mai mult decât atât, litota modifică valoarea logică a frazei, prin suprimarea parțială a semnelor, este figura care „spune mai puțin” pentru „a spune mai mult”. Valoarea estetică a litotei constă în elipsă, concizie și îmbinarea dintre antonim și laconism. Cu precădere, esența ei tinde spre un caracter simulat al comunicării și este mai degrabă asemănătoare eufemismului și ironiei.

Ironia/sarcasmul și antifraza. Vom încheia capitolul figurilor de gândire ale contradicției cu ironia, sarcasmul și antifraza, iar un exemplu actual în acest context este cel al celebrului redactor-șef, Jussi Tuulensuu, al ziarului finlandez *Aamulehti*, care vine să illustreze contradicția: *These are not sanctions. This is a special*

financial operation. We are here to save your economy! Acestea nu sunt sancțiuni. Este o operațiune financiară specială, care va salva economia țării (tr. n.) sau reacția Finlandei pentru „operațiunea specială”: *We are not "joining NATO", it is a "special cooperation"!* Noi nu aderăm la NATO, e doar o „cooperare specială” (tr. n.). Așadar, distincția între ironie și sarcasm este că ironia poate fi identificată ca un proces în care înțelesul cuvintelor este modificat cu scopul de a evidenția nuanța umoristică, iar, sarcasmul, la rândul său, poate fi definit ca „exploatare” a ironiei, a batjocorii sau a disprețului față de cineva. Ironia este generată de discrepanța dintre impactul așteptat și impactul real sau sensul aparent și sensul real, iar sarcasmul reprezintă o constatare sau o expresie țepoasă, amară și tăioasă. În cele mai multe cazuri, este utilizat cu intenția de a face o persoană ridicolă și jenată.

Prin urmare, putem afirma că sarcasmul este un caz special de ironie. Discipolul lui Aristotel, Platon, considera că ironia, în sensul cel mai larg, este o pretenție asociată cu autodegradarea în acțiuni și discursuri. Cu toate acestea, marele Aristotel credea că ironia se potrivește unei persoane libere mai mult decât bufoneria, pentru că ironicul se transformă într-o glumă de dragul său, iar bufonul – de dragul celorlalți (Aristotel. *Retorica*).

În același timp, antifraza reprezintă o formă a ironiei, care atribuie cuvintelor sau sintagmelor o semnificație contrară celei reale. Grecii antici diferențiau ironia de antifrază, menționând lipsa „intonației speciale” – *choris hypokriseos*, care, altminteri, apare în ironie, relevând intenția. Contextul este nespuse de important pentru antifrază, la fel precum identificarea contrariului în care enunțul se opune. Acest metalogism se află într-o proximitate incontestabilă cu ironia și eufemismul, astfel, în anumite situații, sunt ușor confundate, de exemplu: *o femeie în vârstă respectabilă* (antifrază/eufemism); *e simplu, dar e un om onest; cât de puțin este acesta* – despre un om de război – cu sensul „cât de imens”; *am făcut o impresie bună* (antifrază/ironie). Așadar, antifraza este relevantă nu doar în calitate de metalogism, ci și ca mecanism, afișând „un exemplu de ambivalență a comunicării retorice” (Ionescu-Ruxăndoiu, 1995, p. 8).

Remarcăm și diversitatea expresiei comice; referindu-ne la ironie, sarcasm și antifrază, particularitățile și proporțiile râsului sunt stârnite și cauzate atât de specificul obiectului, cât și de conceptele estetice ale creatorului, de atitudinea sa față de obiect. Comicalul cu tentă de grotesc se poate disimula într-o mască a seriosului – această tehnică se numește ironie. Potrivit *Dicționarului de estetică generală*, ironia este forma prin care comicalul își manifestă vizibil latura sa subiectivă, presupune existența unei inteligențe vii. Caracteristic este și faptul că cel care demască își ascunde intenția și conferă aparent valoare nonvalorii, în așa fel încât intenția să fie totuși lesne sesizabilă (Achim, Achiței, Breazu, 1972, p. 398). Respectiv, în mod ironic, sensul negativ este camuflat printr-o formă pozitivă a sintagmei.

În limbajul diplomatic sarcasmul, ironia și antifraza sunt utilizate cu reținere, pentru a evita jena și supărarea. Sarcasmul poate fi o animozitate disimulată în

umor, sau un mod comportamental pasiv-agresiv, sau un fel de a expune o poziție dominatoare, de superioritate, sau un mijloc de a evita confruntarea.

În mod cert, sarcasmul, ironia, de altfel și antifraza, sunt forme ale ingeniozității. Dețin o inteligență lingvistică, dar și una emoțională, deoarece este nevoie de percepere și sensibilitate ca să poți formula o replică sarcastică eficientă.

Concluzii. Diversitatea formelor de comunicare și percepere a realității social-politice reprezintă una dintre caracteristicile lumii contemporane. În mod obișnuit, ne axăm atenția asupra mesajului mai mult decât asupra mijloacelor, astfel, nivelul de cunoaștere a limbii cu tot instrumentarul său aplicat în diplomație poate contribui la o mai bună percepere a modului în care operează diplomația și funcțiile diplomatice. În consecință, un aspect semnificativ în discursul diplomatic are limbajul și mijloacele strategice de comunicare.

Pe parcursul istoric, limbajul diplomatic a avansat de la o civilizație contextuală primară, caracteristică lumii antice, care se evidențiază prin comunicări clare și directe, la o cultură contextuală sofisticată, element distinctiv al lumii contemporane, care se desprinde prin comunicări inerente (indispensabil) și tangențiale în care comunicarea nonlingvistică și mijloacele de exprimare sunt factori esențiali. Așadar, metalogismele funcționează ca instrumente lingvistice pentru a încuraja și a sprijini comunicarea.

Competența oamenilor de a comunica fără a jigni, a-și expune părerea fără dominare verbală, a critica fără constrângeri este un succes incontestabil de politețe lingvistică. Drept urmare, atenția consolidată a cercetătorilor asupra studierii limbajelor specializate are finalitatea de a identifica și a releva misterul în care rezidă puterea acestora. Valorificarea limbajului uman și posibilitățile sale sunt nemărginite, îndeosebi valoarea estetică a limbajului diplomatic, care are atât menirea de întreținere „expresivă” a relațiilor la toate nivelele, cât și manipularea sau influențarea cosmetizată.

Referințe bibliografice:

ACHIM, Ionel, ACHIȚEI, Gheorghe, BREAZU, Marcel. *Dicționar de estetică generală*. București: Editura Politică, 1972.

ARISTOTEL. *Retorica*. București: Editura Iri, 2004.

BAUMAN, Zygmunt. Sociology after the Holocaust [online]. In: *The British Journal of Sociology*, 1988, vol. 39, no. 4, p. 469-497. Disponibil: <https://doi.org/10.2307/590497> [citat 25.05.22].

BECIU, Camelia. *Comunicare politică*. Comunicare.ro, 2002.

CONSTANTINESCU-DOBRIDOR, Gheorghe. *Mic dicționar de terminologie lingvistică*. București: Editura Albatros, 1980.

COTEANU, Ion. *Stilistica funcțională a limbii române. Stil, stilistică, limbaj*. București: Editura Academiei Române, 1973.

CRISP, Quentin. *Manners from heaven: A Divine Guide to Good Behavior*. London&New York: Editura HarperCollins, 1985.

DOMINQUEZ, Pedro Chamizo. *Some thesis on euphemisms and dysphemisms* [online], seria Filologiczna, Studia. Anglia, Resoviensia 3, zeszyt 25/2005. Disponibil: <https://www.researchgate.net> [citat 25.05.22].

DRAGOMIRESCU, Gheorghe. *Mică enciclopedie a figurilor de stil*. Chişinău: Ştiinţa, 1993.

DŞL = BIDU-VRÂNCEANU, Angela, CĂLĂRAŞU, Cristina, IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana, MANCAŞ, Mihaela, PANĂ DINDELEGAN, Gabriela. *Dicţionar de ştiinţe ale limbii*. Bucureşti: Editura Ştiinţifică, 1997.

DUMARSAIS, César. *Traite des tropes*, 1730, *apud* Murăreţ Ion, Murăreţ, Maria. *Stylistique*, vol. I: L'Élocution et les figures de style. Bucureşti: Editura Fundaţiei România de Mîine, 1999.

EMPSON, William. *Seven Types of Ambiguity*, ed. II. London: Chatto&Windus, 1947.

HOLDER, R.W. *A Dictionary of Euphemisms: How Not to Say What you Mean*. Oxford University Press, 2004.

IONESCU-RUXĂNDOIU, Liliana. *Conversaţia. Sugestii pentru o pragmatică a românei vorbite*. Bucureşti: Editura Universităţii din Bucureşti, 1995.

KEYES, Ralph. *Euphemania: Our Love Affair with Euphemisms*. Oxford University, 2010.

KORASTELEVA, Elena. Electoral Volatility in Postcommunist Belarus: Explaining the Paradox. In: *Party Politics*, vol. 6, nr. 3, 2000, p. 343-358. <https://doi:10.1177/1354068800006003005>.

LAKOFF, George, JOHNSON, Mark. *Metaphors we Live by*. The University of Chicago, 1980.

NICK, Stanko. *Use of language in diplomacy. Language and diplomacy*. Jovan Kurbalija, Hannah Slavik eds., Malta: DiploProjects, 2001, p. 39-47.